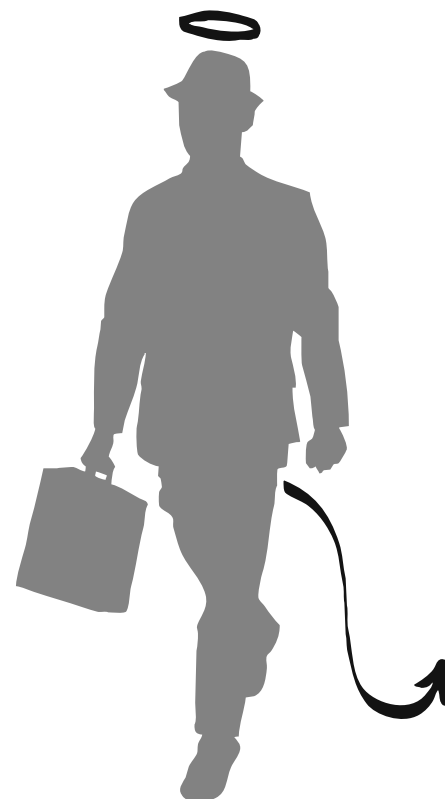

על תאגידים ובני אדם

על הסרט 'התאגיד' (קנדה 2003),

בימוי: מארק אחר וג'ניפר אבוט

:: צור משעל

את הזכויות לכל דבר קיים. נושא ברור שעולה בסרט הוא הקשר הסביבתי חברתי. אותו תיאבון בלתי ניתן להשביע של התאגידים מביא לניצול יתר - הן של בני-אדם והן של הסביבה.

הסרט מתעד ארבעה מקרים לדוגמא של פעילות תאגידית הפוגעת בתחומים שונים - עובדים וזכויותיהם, בריאות האדם, פגיעה בבעלי חיים ופגיעה בביוספרה. במובן עמוק, הפגיעה בעובדים שמועסקים ב"אזורי הסחר החופשי" בדרום מזרח אסיה בשכר רעב, ותחת אבטחה צבאית, והפגיעה בפרות להן ניתנת תוספת להגברת ייצור החלב הגורמת להן למחלות קשות (ופוגעת גם בבריאות האדם), נובעת מאותו מקום של ניצול. כמוכן שגם ההכחשה וההסתרה של הפגיעות הללו נובעות מאותה מדיניות תאגידית.

אם כן התאגיד, אילו היה בן-אדם, היה, ככל הנראה, טיפוס שלילי ביותר. הבעיה היא שהתאגיד הוא לא בן-אדם, התאגיד הוא מוסד. נועם חומסקי מדבר על זה שלבני האדם יש מגוון של התנהגויות מוסריות. התאגיד בנוי כך שהוא לא יכול לפעול אחרת. מטרתו היחידה היא לפעול למקסום רווחיהם של בעלי המניות.

ומה עם אלה המנהלים את התאגיד? הם לא בני אדם?

הסרט מציג את העניין הזה היטב דרך הפגנה שהתקיימה בחצרו של סר מרטין סטיוארט, יו"ר הדירקטוריון של תאגיד הנפט 'של', בביתו שליד לונדון. קבוצת פעילים מארגון 'Earth First' הפגינה בחצר הבית נגד התאגיד ומדיניותו בניגוד שגרמה לזיהום נהר הניגר ואזורים כפריים החיים ממנו. לאחר זמן קצר הצליחו המנכ"ל ואשתו להרגיע את המפגינים, ובסופו של דבר ישבו כולם יחד בחצר ושתו תה של אחר הצהריים. המנכ"ל הקשיב לטענות הפעילים, והבהיר שגם הוא מודאג מאותם דברים וכי גם לו חשובה איכות הסביבה. 'של' אפילו הקימה קרן לטובת מטרה זו. מנכ"ל 'של' הוא, ככל הנראה, באמת אדם

אילו תאגיד היה בן-אדם, איזה מן אדם הוא היה?

על השאלה הזו, המתבקשת לאור הגדרת התאגיד כ"אישיות משפטית" (legal person), מבקש הסרט 'התאגיד' לענות. הסרט מנתח את התאגיד ניתוח מעין פסיכולוגי, על פני הקריטריונים לבריאות הנפש של ארגון הבריאות העולמי.

באופן לא מפתיע, מסקנת הסרט היא שיש לאבחן את התאגיד כפסיכופט.

מה שכן מפתיע - וגם די מפתיד - בסרט הוא היקף הנזק שגורמת הישות הפסיכופטית הזו, שהיא כיום הכוח הכלכלי הדומיננטי ביותר בעולם (בשנת 1999, 51 מביין 100 הכלכלות הגדולות בעולם היו תאגידים רב-לאומיים, ורק 49 הנתרות היו מדינות). לא שלא ידענו את זה, אלא שזו הפעם הראשונה שמישהו הצליח להמחיש זאת באופן כה מקיף וברור, שמצליח להוציא את הנושא החשוב הזה ממדורי הכלכלה.

במשך קרוב לשלוש שעות מפזר הסרט, במידת האפשר, את הערפל סביב התאגידים - מתי ואיך הם נוצרו (בארה"ב של אמצע המאה ה-19, כהתאגדויות של אנשים שקיבלו אישור מהמדינה להקים מפעל כלשהו לטובת הציבור), וכיצד הם הפכו, היום, לגופים חסרי עכבות מוסריות, שאינם ניתנים לשליטה, ואשר מונעים על ידי רווח כספי בלבד. כפי שאומר בסרט מייקל מור "אצל החברה האלה אין דבר כזה מספיק".

הסרט כולל למעלה מ-40 ראיונות, לרבות עם "תותחים" כבדים בתנועת האנטי גלובליזציה כמו נעמי קליין, נעם חומסקי ומייקל מור (אפילו להבדיל מילטון פרידמן, האיש והאגדה, מבצבץ על המסך לכמה רגעים). למרות אורכו וריבוי המלל בו, הסרט מצליח לרתק במרבית חלקיו. הראיון המדהים בסרט שייך דווקא לאדם המשמש כיועץ לתאגידים, אחד מאלה שמייצגים את הצד השני: לדבריו, המטרה הסופית של התאגידים היא הפרטה מלאה של העולם, כך שגוף פרטי יחזיק

הראיון המדהים בסרט שייך חוקא לאדם המשמש כיועץ לתאגידים, אחד מאלה שמייצגים את הצד השני: לדבריו, המטרה הסופית של התאגידים היא הפרטה מלאה של העולם, כך שגוף פרטי יחזיק את הזכויות לכל דבר קיים.

אם כן התאגיד, אילו היה בן-אדם, היה, ככל הנראה, טיפוס שלילי ביותר. הבעיה היא שהתאגיד הוא לא בן-אדם, התאגיד הוא מוסד.

יוצרי הסרט: מארק אהרן, ג'ניפר אבוט, וג'ואל באקאן.

החקר הסביבתי-חברתי-כלכלי: ישנה כיום פריחה של סרטים שרואים את תפקידם לחשוף עולות חברתיות וסביבתיות ואף לתקן אותם, ובסרטי הדוקו-אקטיביזם מבית מדרשו של מייקל מור מגיעה המגמה הזו לשיא. בישראל הגיעה המגמה הזו גם לטלוויזיה עם תכניות 'בולדוג' ו'בולדוגר'.

'התאגיד' אינו סרט דוקו-אקטיביסטי, שכן הוא אינו יוצא לשטח להתעמת עם הגורמים המזהמים/המנצלים השונים. אבל הוא עושה שימוש בחומרים דוקו-אקטיביסטים שבהם צילמו יוצרים/פעילים את הפגיעות השונות של תאגידים, כמו גם בחומרים רבים ומגוונים נוספים כמו סרטי תדמית, חדשות וכמובן ראיונות. התוצר הוא סרט מרתק ותזוית, אחד הסרטים החשובים שנעשו בתחום זה, סרט יסוד לכל מי שמבקש להבין את נושא התאגידים. 'התאגיד' לא הוקרן עדיין בבתי הקולנוע בארץ, מלבד בסינמטקים, וספק אם יוקרן. הוא שורר לאחרונה, במפתיע, באחד מערוצי הנישה בכבלים. ישנו עותק (DVD לא מתורגם) של הסרט בספריית 'מרכז השל' כחלק מאוסף סרטי פסטיבל 'אקולנוע' לסרטי סביבה וחברה. למידע נוסף, אפשר להיכנס לאתר הסרט - www.thecorporation.com

מודאג ואכפת, והוא אף הסכים להתראיין לסרט. אולם חברת 'של' המשיכה לזהם את נהר הניגר ובהפגנות עממיות נגד החברה נהרגו 8 בני אדם מידי הצבא הניגרי.

חומסקי מדבר בהקשר זה על מוסד העבדות ומדגיש שצריך להפריד בין המוסד לבין בני האדם המנהלים אותו. גם בעלי עבדים יכול להיות אנשים נחמדים ולעיתים היו יחסים טובים מאוד בין העבד לבעליו. עובדה זו לא שינתה את מהות היחסים. כך גם במקרה של התאגידים: המנהלים אולי אינם אנשים רעים ואין הם הורסים את העולם בכוונה תחילה. אולי הם אף אכפתיים ומודאגים, אבל הם לא באמת יכולים לשנות הרבה גם אם הם רוצים, כי המוסד בנוי רק לדבר אחד - הגדלה מתמדת של רווחים לטובת בעלי המניות. מה שנקרא "החצנות" - כלומר כל מה שפוגע בגורמים אחרים (זיהום אוויר, פגיעה בעובדים) - לא נמצא בתחום אחריותם. מישוהו אחר כבר יטפל בזה... או שלא.

בשנים האחרונות יוצרי סרטים דוקומנטריים שמים דגש רב על נושאים חברתיים וסביבתיים, ואולם, בשונה מבעבר, הם אינם מסתפקים עוד בסיפור של דמות אחת וגורלה, אלא בודקים ועוקבים גם אחר

צור משעל הוא המנהל האומנותי של 'אקולנוע' פסטיבל לקולנוע סביבתי חברתי ולאחרונה הפיק את פסטיבל 'אקולנוע' צפון בראש פינה

עופר סיטבון

הנכביש | סה ברשת?

<http://www.greenaction.org.il>

השינוי החשוב שעוברים הארגונים הירוקים בשנים האחרונות כבר נסקר במדור זה לא פעם, ותמיד נעים לגלות שוב כיצד החשיבה הסביבתית מאמצת נקודת מבט חברתית. 'פעולה ירוקה' הוא ארגון שמבקש לקדם "שינוי חברתי אקולוגי באמצעות פעולה ישירה לא אלימה, עבודה קהילתית והעצמת נוער וצעירים". מאחורי התיאור האמורפי מסתתר מידע מגוון בנושאים ייחודיים למדי בנוף הישראלי (בעולם, כפי שקוראינו הותיקים בוודאי זוכרים, המודעות גדולה הרבה יותר), כדוגמת סחר הוגן (סח"ה) (שמן זית מהגדה המערבית, קפה מקואופרטיב קולומביאני), מזון מהונדס גנטית, אנרגיה מתחדשת או תרבות הצריכה. עוד באתר רשימת קישורים מצויינת ועלון דו-שבועי מקוון. עם זאת, התמקדות הפעולה הירוקה (נקודות מכירה למוצרי סח"ה או קבוצות הנוער) בעיקר בין גדרה לחדרה קצת מצערת, ומלמדת על המרחק שעוד צריך לעבור. ירוק מבחון ואדום מבפנים.

<http://www.altruists.org>

ארגון לשינוי חברתי, עוד אחד, אלא שהפעם הרענונות כובשת: המוטו הוא לקדם כלכלה אלטרואיסטית שנשענת על עקרונות של דאגה ומחויבות מוסרית, מתוך אמונה שהקידמה הטכנולוגית מקנה לנו פנאי רב יותר לעזור לאחרים, לשאול פחות "מה טוב בשבילי" ויותר "מה טוב בשבילנו". אנשי האתר מדגימים יפה את משנתם באמצעות הסבר כיצד להחזיר את הדיסק הקשיח במחשב לגודלו המקורי או תכנות אפשרות לפונט בנגאלי בתוכנת וורד. אולי כל זה זניח, אוטורי, "לא כלכלי" אבל בוודאי אלטרואיסטי. החיים אינם משחק סכום אפס, האדם אינו אגואיסט - הנחות הכלכלה הניאו-קלאסית נהפכות כאן על פניהן. אפשר למצוא באתר שפע של חומר על אספקטים כלכליים ופסיכולוגיים של האלטרואיזם, קישורים להמון תוכנות 'קוד פתוח' והרבה רוח טובה ואופטימית. באתר עם שם כזה מתאבלים ממש ראשון.

